

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑ – ΕΛΚΕ

«ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ & ΤΕΧΝΗ»

Ερευνητική ομάδα ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ, ΤΕΧΝΗ, ΘΕΡΑΠΕΙΑ

Θεματική ενότητα:

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΤΕΧΝΗΣ

Παρασκευή 28. 9. 2018, 8.00μμ. – 10.00μμ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΛΕΣΧΗ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 15, 4ος ΌΡΟΦΟΣ

Έναρξη εργασιών ακαδημαϊκού έτους 2018 - 2019

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ: ΆΝΝΑ ΛΑΖΟΥ – ΘΑΝΑΣΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗΣ

You are
the
artist
of your
life

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Με την υποστήριξη

- Παρουσίαση της νέας περιοδικής έκδοσης της ομάδας εργασίας, υπό την αιγίδα της Διεθνούς Επιστημονικής Εταιρείας Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας : “Φιλοσοφία – Τέχνη – Θεραπεία”
- Συζήτηση προτάσεων για το πρόγραμμα συνεδριών της ακαδ. χρονιάς 2018 – 2019
- Πρόοδος διδακτορικών διατριβών
- Ερευνητικές εργασίες Κώστα Καλαχάνη & Κώστα Φούντα

Περίληψεις

∞

α) Είναι δυνατή η δημιουργία από το τίποτα;

Σύμφωνα με τους Χριστιανούς διανοητές όπως ο Μέγας Βασίλειος, ο κόσμος προέρχεται από την ανυπαρξία, το μη ον. Ο όρος αυτός από την αρχαιότητα έλαβε διάφορες μορφές, ωστόσο στον Χριστιανισμό περιέγραφε την κατάσταση ανυπαρξίας πριν από την δημιουργία του κόσμου. Ανάλογος προβληματισμός υπάρχει και σήμερα, όπου παρά την συνεισφορά της θεωρίας της Μεγάλης Έκρηξης, η οποία εξηγεί την εξέλιξη του Σύμπαντός μας δεν έχει καταστεί δυνατόν να απαντηθεί το ερώτημα για το τι υπήρξε «πριν». Στην σύγχρονη Κοσμολογία καταγράφονται απόψεις που αναφέρονται στο ενδεχόμενο δημιουργίας του κόσμου από το τίποτα, αλλά και από μη αισθητές καταστάσεις, όπως το ψευδοκενό. Επιπλέον τίθενται φιλοσοφικά ερωτήματα για την ύπαρξη τελεολογίας στην δημιουργία του Σύμπαντος, η οποία έρχεται σε αντίθεση με την απροσδιοριστία που κυριαρχεί στον μικρόκοσμο, ο οποίος δεν να περιγράφεται με όρους της νευτώνειας φυσικής.

β) Ντετερμινισμός & κβαντομηχανική

Μέχρι και τον 20^ο αιώνα η αντίληψη των φυσικών και των φιλοσόφων για τον κόσμο είναι πως αποτελεί ένα «καλοκουρδισμένο ρολόι», του οποίου η κατάσταση είναι δυνατόν να προβλεφθεί με ακρίβεια, κάτι το οποίο ήταν φανερό και στην «ουράνια μηχανική», όπου ήταν εφικτή η πρόβλεψη της

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Με την υποστήριξη

τροχιάς και θέσης των πλανητών. Οι νόμοι του Νεύτωνα σε συνδυασμό με την αριστοτελική τελεολογία, παρείχαν την αίσθηση ενός νετερμινιστικού Σύμπαντος που διέπετο από σταθερότητα. Το μοντέλο αυτό κλόνισε η ανάπτυξη της κβαντομηχανικής, όπου αντικείμενο μελέτης είναι οι θεμελιώδεις δομές του μικρόκοσμου. Σύμφωνα με την Θεωρία της απροσδιοριστίας που διετύπωσε ο Heisenberg, ο προσδιορισμός της θέσεως ενός υποατομικού σωματιδίου, προϋποθέτει τον εντοπισμό, αλλά και τον φωτισμό του. Τα φωτόνια που χρησιμοποιούνται για να το φωτίσουν, το εκτρέπουν από την πορεία του και του αλλάζουν θέση. Κατά συνέπεια υπάρχει αβεβαιότητα ως προς τον καθορισμό της θέσεως και της ταχύτητάς του. Η απροσδιοριστία είναι φανερή στον μικρόκοσμο, όπου δεν μπορεί να περιγραφεί με όρους της νευτώνειας φυσικής και επομένως η εκδήλωση ενός γεγονότος δεν υπαγορεύεται απαραίτητως από μία αιτία.

Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν οι κυριότερες διαφορές μεταξύ της κβαντομηχανικής και της θεωρίας του νετερμινιστικού Σύμπαντος, με βάση τα τελευταία επιστημονικά δεδομένα.

Κωνσταντίνος Καλαχάνης, Δρ Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ

Επιστημονικός Συνεργάτης, Νέα Γνώση, Εκπαίδευση και Κατάρτιση

kkalachan@phys.uoa.gr

γ) Οι εμπεδόκλειες απορροές και τα ριζώματα, ως απαρχή ενός οντολογικού στοχασμού για το καθεστώς του χώρου

Η αναζήτηση του ενοποιητικού στοιχείου της φύσης θεωρούνταν κρίσιμο ζήτημα για τους προσωκρατικούς, ενός στοιχείου που βέβαια παραπέμπει σε κατάτμηση μιας επίσης αξιωματικού χαρακτήρα ενότητας για την εύρεσή της. Αυτός ο αέναος κύκλος της συνεχούς αναζήτησης του μέρους η του όλου με επαναληπτικό χαρακτήρα και ανάλογες αναφορές, φαίνεται να επικρατεί έναντι μιας γραμμικής προσέγγισης. Η συστηματοποίηση αυτή στο πεδίο του χώρου ξεκινά με τα παράδοξα του Ζήνωνα και κορυφώνεται με την φυσικομαθηματική-φιλοσοφική μορφή της στον *Τίμαιο*. Σήμερα δε χαρακτηρίζεται από ενοποιητικές θεωρίες στη φυσική (κβαντική θεωρία βρόχων), στην δε φιλοσοφία, από την *a priori* μορφή¹ στον «ουσιαστικοειδή» η «επιθετικοειδή» χώρο² ανάλογα με την προτεραιότητα

¹ Imm. Kant, *Κριτική Καθαρού Λόγου*, μετάφρ. Α. Γιανναράς, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1976, Κεφ. Υπερβατική Αισθητική, Περί του Χώρου.

της σχέσης η της πρωτογενούς αναφοράς των στοιχείων του. Παρόλη την σχετική πρόοδο των επιστημών αλλά και την ασθμαίνουσα πορεία της φιλοσοφίας σε ζητήματα χώρου, όπως λέγει και ένας μαθηματικός,³ η έννοια του χώρου ορθώνεται πάντοτε απέναντί μας.

Η θεωρία των απορροών όπως και αυτής των ριζωμάτων, συνδυάζει την παρμενίδεια ακινησία του ενός με την ηρακλείεια πολλαπλότητα και κίνηση. Ο Εμπεδοκλής λέγει πως για όλα όσα έγιναν, υπάρχουν απορροές, και η εξέτασή των κρίνεται αναγκαία για τις οδούς της γνώσης.

Μια οντολογία του χώρου δεν θα επεδίωκε λοιπόν αντίστροφα την καταγραφή της διαφυγής του, όταν η μετρητική διάταξη και ένα σύνολο μαθηματικών εξισώσεων καλούνται να τον περιγράψουν, αλλά την αναζήτηση της εκστοιχείωσής του, της απορροής του (σε σχέση) με τον λόγο και το ον. Ζητήματα όπως ποια είναι η φύση της απορροής, πώς κλιμακώνεται (οντολογικά) η σχέση των αναλογιών πλήρες/κενό, συνεχές/ασυνεχές, ον/μη ον, ταυτότητα/ετερότητα μέσω της απορροής των ριζωμάτων στις φυσικές κ φιλοσοφικές θεωρήσεις, το εάν το ον «κατέχει» τον χώρο (του) (ποιητική του χώρου) ως μη χώρο, ποια η σχέση πόρου και απορροής, αυτά και παρόμοια θα αποτελέσουν τόπο της εργασίας. Στην παρουσίαση θα θιχτεί κυρίως ο χαρακτήρας της απορροής και των ριζωμάτων, και ιδιαίτερα το ζήτημα της φύσης των, εάν αποτελούνται (ανήκουν) από (στον) χώρο ή (και) το αντίστροφο.

Η καθολική σύλληψη του χώρου φαίνεται να απαιτεί μια τοποθέτηση εκτός του, πράγμα φυσικά ανέφικτο, διότι και το «εκτός» αποτελεί μια δυνατότητά του, ως επέκταση. Η έννοιά του παραμένει αναγκαία, δυναμική, αλλά κυρίως ανομο-λόγη-τη, όπως και η σχέση των X διαστάσεών του με την ανθρώπινη (διάσταση).

ΥΓ.1. Στον θεατρικό χώρο, έχουμε τον ανολοκλήρωτο κύκλο ως σχήμα πετάλου, ένα σχήμα που τείνει προς τον κύκλο, το προσφορότερο (σχήμα) για την απορροή του λόγου από το κέντρο προς τους θεατές.

ΥΓ.2. Ο εδώ κειμενικός χώρος συνιστά μια απορροή, ένα συμβάν μιας ανολοκλήρωτης πληροφορίας, τα θραύσματα της οποίας (ως άλλα ριζώματα) θα επιχειρήσουν ούτως η άλλως να επανέλθουν στο καθεστώς της ανωνυμίας τους, στο κέντρο του κύκλου και όχι στην περιφέρεια του.

Κώστας Φούντας, υποψ. διδάκτορας Φιλοσοφίας ΕΚΠΑ, Αρχιτέκτονας, kfoun@otenet.gr

² W.E. Johnson, *Logic*, Cambridge University Press, Cambridge, 1924, Part 3.

³ H. Grassmann, *Die Ausdehnungslehre*, 2^η εκδ., Leipzig, 1878.

Με την υποστήριξη

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ